

XOTIN-QIZLAR JINOYATCHILIGI: TAHLILIY YONDASHUV



Kaxarova Munira Maxamadjanovna

siyosiy fanlar doktori,
O'zbekiston Respublikasi
Kriminologiya tadqiqot instituti
ilmiy xodimi

доктор политических наук,
научный сотрудник
Исследовательского
института криминологии
Республики Узбекистан

Doctor of Political Sciences,
Research Fellow at the Research
Institute of Criminology of the
Republic of Uzbekistan

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistondagi kriminogen vaziyat, ayniqsa respublika mahallalari kesimida ayollar jinoyatchiligi bo'yicha olib borilgan ilmiy-tahliliy tadqiqotlar natijalari keng yoritilgan. 2024-yil statistik ma'lumotlari asosida ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar soni, ularning turlari va dinamika tahlil qilingan. Shuningdek, ayollar jinoyatchiligiga ta'sir etuvchi ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy omillar, xususan ishsizlik, kambag'allik, oilaviy nizolar, ta'lim va bandlik bilan bog'liq muammolar ilmiy-amaliy jihatdan o'rganilgan. Maqsadli yondashuv, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va huquqiy savodxonlikni oshirish orqali ayollar jinoyatchiligining turli omillari kamaytirilishi va jamiyatda barqaror ijtimoiy muhit shakllantirilishi ilmiy asosda ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: ayollar jinoyatchiligi, kriminologiya, profilaktika, davlat-jamoat hamkorligi, mahalla, raqamlashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, xavfguruhlari, profilaktika tadbirlari, omillar tahlili.

WOMEN'S CRIME: AN ANALYTICAL APPROACH

Abstract. This article analyzes the concept of crimes against the sexual inviolability of a minor and scientific approaches to its status. In addition, the article presents the opinions of scientists on the fact that sexual crimes are directed against the individual, encroach on sexual freedom and immunity, are one of the most dangerous crimes for society, and its social danger, and provides relevant proposals and recommendations.

Keywords: Punishment, responsibility, victim, crime, sex, sexual integrity, criminal-legal aspects, violence, aggression, defamation.

O'zbekistonda xotin-qizlar mavqeyini mustahkamlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, jinoyatchilik profilaktikasi tizimini takomillashtirish borasida keng ko'lamli, uzluksiz va izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatda gender tengligiga erishish, ayollarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish hamda ularning turli xil zo'ravonlik va huquqbuzarliklardan muhofaza qilinishini ta'minlash maqsadida tegishli huquqiy-me'yoriy baza muntazam ravishda takomillashib bormoqda. Shu bilan birga, mahalla institutlarining roli kuchaytirilib, xotin-qizlar masalalari bilan shug'ullanuvchi komissiyalar, "Xavfsiz mahalla"[2] va profilaktika inspektorlari hamkorligida ayollar bilan ishlashning yangi mexanizmlari joriy etilmoqda.

Amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarga qaramay, xotin-qizlar o'rtasidagi jinoyatchilikning ayrim turlari dinamik jihatdan o'zgarib borayotgani, ayniqsa, ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, oilaviy

nizolar, psixologik bosim yoki huquqiy savodxonlikning pastligi kabi omillar ayollarni turli huquqbuzarliklarga yo'l qo'yishga olib kelayotgani kuzatilmoqda. Shu bois, davlat organlari va tashkilotlari o'z faoliyatini genderga doir kompleks yondashuv asosida tashkil etganligi holatini o'rganish[1], ayollar jinoyatchiligining zamonaviy tendensiyalari, uning profilaktikasida mahalla tizimi, fuqarolik jamiyati institutlari va davlat organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning samarasini ilmiy jihatdan chuqur o'rganish muhim ahamiyatga ega. Bu esa jinoyatchilik sabablarini aniqlash, xavf guruhidagi ayollar bilan manzilli ishlash, ularning rehabilitatsiyasi va ijtimoiy moslashuviga qaratilgan kompleks choralarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar ayollarning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan bo'lsa-da, ayrim hududlarda ishsizlik, kambag'allik, turmush sharoiti og'irligi kabi omillar xotin-qizlar jinoyatchiligiga tahdid soluvchi asosiy risk faktorlari sifatida saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, mehnat migratsiyasi oqibatlari, oilaviy munosabatlardagi turg'unlikning buzilishi, ta'lim va tarbiya sohasidagi uzilishlar ayrim ayollarning ijtimoiy himoyadan chetda qolishiga, bu esa ularning huquqbuzarlikka moyilligini kuchaytirishga zamin yaratmoqda.

Jinoyatchilikning davlat organlari va tashkilotlari o'z faoliyatini genderga doir kompleks yondashuv asosida tashkil etganligi holatini o'rganish shuni ko'rsatadiki, ayollar tomonidan sodir etiladigan jinoyatlar ko'p hollarda maishiy muammolar, emotsional zo'riqish, iqtisodiy qiyinchiliklar yoki oilaviy nizolar ta'sirida yuzaga keladi. Bunday holatlarda mahalla tizimi, xususan, xotin-qizlar faollari, profilaktika inspektorlari, psixolog va ijtimoiy xodimlar hamkorligida erta aniqlash va manzilli yordam mexanizmlarini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalla a'zolari bilan muntazam individual profilaktik suhbatlar o'tkazish, muammoli ayollarni psixologik qo'llab-quvvatlash, huquqiy savodxonlikni oshirish o'quvlari tashkil etish jinoyatchilikni bartaraf etishda muhim vazifalardan hisoblanadi.

Shu bilan birga, ayollar jinoyatchiligining kelib chiqish sabablarini ilmiy-amaliy yondashuvlar asosida tahlil qilish, jinoyat sodir etgan xotin-qizlarning ijtimoiy portretini shakllantirish, ularga ta'sir etuvchi omillar tizimini aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan innovatsion profilaktika modellarini ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Ayollar huquqbuzarligining oldini olishda profilaktikaning individga qaratilgan, oilaning ichki muhitini sog'lomlashtiruvchi va mahalla ijtimoiy muhitini kuchaytiruvchi bosqichlari o'zaro uyg'unlashgan tarzda amalga oshirilsa, jinoyatchilikni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Mazkur masalalarni ilmiy tadqiq etish nafaqat huquqbuzarlikka moyil bo'lgan ayollarni aniqlash va ular bilan samarali ishlash imkonini beradi, balki jamiyatda barqaror ijtimoiy muhitni ta'minlash, mahalla institutini yanada mustahkamlash, xotin-qizlar manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan strategik chora-tadbirlarni takomillashtirish uchun ham muhim ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda xotin-qizlar jinoyatchiligi masalasini mahalla darajasida o'rganish, uning kelib chiqish sabablarini aniqlash va har bir ayol uchun individual yondashuvni belgilash jinoyatchilikka qarshi kurashning eng samarali yo'llaridan biri sifatida qaralmoqda. Mahalla – ayolning birlamchi ijtimoiy muhiti, uning kundalik faoliyati, iqtisodiy imkoniyatlari, ruhiy holati va oilaviy munosabatlari bilan bevosita bog'liq maskan sifatida jinoyatchilik profilaktikasining asosiy bo'g'iniga aylanmoqda. Mahalladagi ishsizlikning oldini olishga qaratilgan choralar ko'rish, aholi, ayniqsa, xotin-qizlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish, ularni bo'sh ish o'rinlariga joylashtirish yoki mustaqil faoliyatini yo'lga qo'yishga ko'maklashish[3] imkoniyatlari kengaytirilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, mahalla faollarining malakasini oshirish, xotin-qizlar bilan ishlashning yangi metodikalarini joriy qilish, ularning muammolarini erta bosqichda aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Masalan, ijtimoiy xavf guruhiga kiruvchi ayollarni aniqlashning aniq mezonlarini belgilash, ular bilan muntazam muloqotni yo'lga qo'yish, psixologik testlar va monitoring orqali jinoyat yoki huquqbuzarlikka olib kelishi mumkin bo'lgan vaziyatlarni oldindan belgilab olish profilaktika samaradorligini yanada oshiradi.

Bundan tashqari, mahalla doirasida ayollar bandligini ta'minlash, ularni kasbiy o'qitish, oilaviy biznes va tadbirkorlikka jalb qilish orqali iqtisodiy mustaqillikka erishishlari uchun sharoit yaratish ham jinoyatchilikka qarshi kurashda muhim omillardan hisoblanadi. Iqtisodiy imkoniyatga ega bo'lgan ayollar huquqbuzarlik omillari ta'siridan ancha chekinib, o'z hayoti va oilaviy farovonligi uchun mas'uliyatni yanada chuqur his qiladilar.

Huquqiy savodxonlik ham xotin-qizlar jinoyatchiligining oldini olishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Ayollar o'z huquq va majburiyatlarini, oilaviy munosabatlarda qonuniy tartib-qoidalarini, iqtisodiy shartnomalar yoki kredit majburiyatlari bo'yicha talabi va kafolatlarni bilgan taqdirda, ular turli aldov yoki psixologik bosimlar qurboni bo'lib qolmaydilar. Shu bois mahallada huquqiy ta'lim, ma'rifiy suhbatlar, maslahat xizmatlari tizimli ravishda yo'lga qo'yilishi zarur.

Nihoyat, xotin-qizlar jinoyatchiligining oldini olishda oila – tarbiyaning bosh manbai sifatida markaziy o'rinni egallaydi. Oiladagi ruhiy holat, o'zaro hurmat, sog'lom munosabatlar ayollarning ijtimoiy barqarorligini ta'minlaydi, turli salbiy ta'sirlarga qarshi "immunitet" hosil bo'lishiga zamin yaratadi. Shu bois, oila institutini mustahkamlash, er-xotin munosabatlarida sog'lom muhitni shakllantirish, nikoh oldidan maslahat va ta'lim xizmatlarini yo'lga qo'yish keng qamrovli profilaktikaning ajralmas qismi hisoblanadi.

Shu tarzda, jinoyatchilikka moyil ayollarning ijtimoiy-psixologik holati, oilaviy muhiti, iqtisodiy imkoniyatlari va mahalladan olayotgan qo'llab-quvvatlov darajasini kompleks tarzda o'rganish orqali aniq ilmiy xulosalar chiqarish va samarali amaliyotlarni shakllantirish mumkin bo'ladi. Bu esa jinoyatchilikning oldini olishda zamonaviy, maqsadli va barqaror yondashuvni ta'minlaydi.

2024-yil statistik ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, respublika miqyosida xotin-qizlar jinoyatchiligi bir qadar pasaygan bo'lsa-da, hududlar kesimida holat bir xil emas. Umumiy kamayish 0,6 %ni tashkil etgani (7 957 tadan 7 903 taga) jinoyatchilikning barqaror ravishda pasayish tendensiyasi mavjudligini ko'rsatsa-da, ayrim viloyatlarda aksincha, o'sish kuzatilgani muammoni manzilli va individual tarzda o'rganish zarurligini taqozo etmoqda.

Ma'lumotlar tahliliga ko'ra, Samarqand viloyatida ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar 27,8 %ga oshgani, Qoraqalpog'iston Respublikasida bu ko'rsatkich 24,6 %ni tashkil etgani, Surxondaryo viloyatida esa 9,9 % o'sish qayd etilgani ushbu hududlarda kriminogen muhitga ta'sir etuvchi omillar kuchayganidan dalolat beradi. Bu holat ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, oilaviy nizolar kuchayishi, migratsiya jarayonlari, ayollar bandligining yetarli darajada emasligi yoki profilaktika ishlarining samaradorligiga tegishli masalalar mavjudligini anglatadi.

Shu bilan birga, jinoyatlar sezilarli darajada kamaygan hududlar ham mavjud. Jumladan, Farg'ona viloyatida jinoyatlar soni 11,2 %ga, Toshkent shahrida 7,5 %ga, Navoiy viloyatida 7,3 %ga, Qashqadaryo viloyatida esa 6,6 %ga pasaygan. Bu hududlarda profilaktika ishlarining nisbatan tizimli yo'lga qo'yilgani, xotin-qizlar bilan ishlashda mahalla, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlik samarali ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, ayollar bandligi, ijtimoiy yordam dasturlari, oila institutini qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirilayotgan choralar natijadorligi yuqori bo'lganini taxmin qilish mumkin.

Biroq kamayish qayd etilgan hududlarda ham pasayish sur'ati bir xil darajada emas. Masalan, Andijon, Xorazm, Jizzax, Buxoro, Toshkent va Namangan viloyatlarida ko'rsatkichlar past sur'atda, 0,8–4,9 % atrofida kamaygan. Bu esa ayrim hududlarda natija ijobiy bo'lsa-da, barqaror va yuqori samarali mexanizmlar hali to'liq ishlamayotganidan dalolat beradi.

Ma'lumotlardan kelib chiqib, respublika miqyosidagi umumiy ijobiy dinamikaga qaramay, ayrim hududlarda ayollar jinoyatchiligining o'sishi qator omillar bilan bog'liq degan xulosaga kelish mumkin. Ular orasida:

- iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanganligi;
- mahallada profilaktika ishlarining yetarli darajada emasligi;
- oilaviy nizolar va zo'ravonlik holatlarining ko'payishi;
- ta'lim va ish bilan ta'minlash masalalaridagi muammolar;
- huquqiy madaniyat darajasining pastligi;
- migratsiya jarayonlari oqibatida ijtimoiy himoyasizlik va nazoratsizlik holatlari.

Shunday ekan, ayollar jinoyatchiligi dinamikasini hududlar kesimida o'rganish uning sabablarini chuqur tahlil qilishni, har bir hududning o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy muhitini e'tiborga olgan holda, maqsadli profilaktika dasturlarini ishlab chiqishni taqozo etadi. Ayniqsa, jinoyatchilik o'sgan hududlarda indikatorlar bo'yicha qo'shimcha tahlillar, ijtimoiy qatlamlarning real ehtiyojlarini o'rganish va mahalla tizimidagi ishlarni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Ayollar jinoyatchiligi turlarini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, 2024-yil davomida ayrim og'ir va o'ta xavfli jinoyatlar keskin oshgan bo'lib, bu holat jamiyatdagi ijtimoiy-psixologik muammolarning keskinlashuvidan darak beradi. Jumladan, qotillik 50 foizga, tovlamachilik 44,9 foizga, giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar 33,7 foizga va bezorilik 2,8 foizga oshgani ayollar orasida huquqbuzarlik tendensiyalarining yangi bosqichga ko'tarilganini ko'rsatadi. Bu o'sish nafaqat jinoyatchilik darajasining ko'payishi, balki ayollarning ruhiy holati, ijtimoiy muhitdagi beqarorlik va maishiy sohadagi qiyinchiliklarning ortishi bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Eng achinarlisi, qotillik va tovlamachilik kabi og'ir jinoyatlarning ko'payishi ayollarning ekstremal xulq-atvorga moyilligi kuchayganini anglatadi. Bu holat ko'p jihatdan oilaviy nizolarning avj olishi, turmush doirasidagi zo'ravonlik, iqtisodiy qiyinchiliklardan kelib chiqadigan ruhiy bosim, ijtimoiy izolyatsiya va psixologik qo'llab-quvvatlashning yetarli emasligi natijasida yuzaga keladi.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan og'ir jinoyatlar tabiatini o'rganish borasida ilmiy adabiyotlarda ham muhim xulosalar bayon etilgan. Masalan, V.A. Vnukov o'zining "Ayol qotillar"[5] nomli tadqiqotida ayollarni qotillikka olib keladigan ichki omillar, ruhiy jarayonlar va emotsional zo'riqish holatlarini sinchiklab tahlil qilgan. Uning fikriga ko'ra, ayollar tomonidan sodir etiladigan qotillik holatlarini faqat tashqi sharoitlar bilan izohlab bo'lmaydi, aksincha, bunday jinoyatlarning mohiyatini anglash uchun ularning ichki dunyosi, hissiyotlari, psixologik jarayonlari va ruhiy bosim ostidagi reaksiyalarini chuqur o'rganish talab etiladi.

Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar va bezorilikning o'sishi esa ayollar orasida ijtimoiy nazoratning susaygani, profilaktik chora-tadbirlarning barcha hududlarda bir xil samara bermayotgani, shuningdek, ayrim hududlarda yoshlar bilan ishlashda vakuum mavjudligini ko'rsatadi. Bu holat ijtimoiy xizmatlar, mahalla tizimi, psixologik markazlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar o'rtasidagi hamkorlikni yanada kuchaytirish zarurligini talab qiladi.

Umuman olganda, ayollar jinoyatchiligining ayrim turlarda o'sish jamiyatdagi qator ijtimoiy muammolarning yaqqol ko'rinishi bo'lib, uning oldini olish uchun iqtisodiy qo'llab-quvvatlash, oilaviy muammolarni bartaraf etish, psixologik yordamni kuchaytirish, profilaktik tadbirlarni tizimli

tashkil etish va ayollar bilan individual ishlash mexanizmlarini takomillashtirishni talab etadi. Boshqacha aytganda, jinoyat turlarining keskin o'sishi ayollar ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy xavf ostida ekanini, shu bilan birga, mahalla, ijtimoiy xizmatlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar profilaktika va erta intervensiya choralari kuchaytirishi lozimligini ko'rsatadi. Bu tendensiyalarning oldini olishda individual va kompleks profilaktika tadbirlari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va psixologik yordam samarali mexanizm sifatida xizmat qiladi.

Ayollar jinoyatchiligining demografik tarkibi tahlil qilganda, ularning yoshiga doir katta farqlarni ko'rish mumkin. 2024-yilda jinoyat sodir etgan 7 163 nafar ayolning: 4,1 % ni voyaga yetmagan qizlar, 31,9 % ni 18–30 yoshlilar, 63,8 % ni 30 yoshdan yuqori ayollar [4] tashkil etgan. Bu ko'rsatkichlardan ayollar jinoyatchiligida yosh o'sgan sari jinoyat sodir etish ehtimoli ortganini ko'rish mumkin. Yosh ayollar orasida jinoyatchilik nisbatan past bo'lsa-da, voyaga yetmagan qizlar va 18–30 yoshdagi yoshlar guruhi ehtiyoj va nazoratsizlikka ko'proq moyilligi bilan ajralib turadi.

Yosh xotin-qizlar va katta yoshdagi ayollar jinoyatchiligi dinamikasi ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy faktorlar bilan bog'liq. Masalan, 30 yoshdan yuqori ayollar orasida ijtimoiy qiyinchiliklar, oilaviy muammolar va iqtisodiy stress kabi omillar jinoyatchilikka sabab bo'lishi mumkin. Shuningdek, voyaga yetmagan va yosh ayollar orasida jinoyatchilikning turli ko'rinishlari ko'proq maishiy muammolar, oilaviy tarbiyadagi nuqsonlar va ijtimoiy nazoratning pastligi bilan bog'liq.

Shu tariqa, demografik tahlil ayollar jinoyatchiligining oldini olishda yosh va ijtimoiy statusga qarab maqsadli profilaktika choralari ishlab chiqish imkonini beradi. Bu ayollarning individual ehtiyojlari va xavf omillarini hisobga olgan holda samarali intervensiyani yo'lga qo'yish anglatadi.

Xavf guruhlarini tahlili ayollar jinoyatchiligini profilaktika qilishda umumiy yondashuv o'rniga individual va maqsadli choralarini qo'llash lozimligini ko'rsatadi. 2024-yilda 66 124 nafar ayol profilaktik nazorat ro'yxatlariga kiritilgan, ularning tarkibi quyidagicha: ilgari sudlanganlar – 1 544 nafar, JIEMdan qaytganlar – 825 nafar, probatsiya hisobda – 8 677 nafar, giyohvandlar – 119 nafar, spirtli ichimlikka ruju qo'yanlar – 1 222 nafar, tajovuzkor ruhiy kasallar – 846 nafar, farzand tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatganlar – 14 222 nafar, ajrim yoqasida turganlar – 38 669 nafar.

Bu raqamlar ayollar orasida xavf omillari turlicha va ko'pqirrali ekanligini ko'rsatadi. Masalan, ijtimoiy nazorat, oilaviy qiyinchiliklar va ruhiy salomatlik muammolari bir vaqtda bir shaxsda uchrashi mumkin. Shu bois profilaktika ishlarini rejalashtirishda har bir ayolning individual kuzatuvga olish muhimdir.

Individual yondashuv quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga olishi mumkin:

ilgari sudlangan va probatsiya nazoratida turgan ayollar bilan qonuniy tartibda erta profilaktika ishlarini olib borish;

giyohvandlik va spirtli ichimlikka moyilligi bo'lgan ayollarga tibbiy va psixologik yordam ko'rsatish;

farzand tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan va ajrim yoqasida turgan ayollarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularga oilaviy maslahat va rehabilitatsiya xizmatlari orqali yordam ko'rsatish;

tajovuzkor ruhiy kasallik bilan og'ritayotgan ayollar uchun tibbiy intervensiya va nazorat tizimlarini yo'lga qo'yish.

Ayollar xavf guruhlarini shu tarzda to'liq va har tomonlama chuqur o'rganish profilaktikaning samaradorligini sezilarli darajada oshirishga va jinoyatlarning qayta sodir etilish ehtimolini kamaytirishga xizmat qiladi.

Jinoyatlarning kelib chiqish sabablarini tahlil qilish natijalaridan aniq ko'rinib turibdiki, ayollar jinoyatchiligida iqtisodiy omillar ustuvor ahamiyatga ega. 2024-yilda sodir etilgan jinoyatlarning asosiy sabablari quyidagilardan iborat: 66,9 % – yengil daromad topish maqsadida sodir etilgan, 12,1

% – ishsizlik bilan bog‘liq, 2,8 % – oilaviy kelishmovchiliklardan kelib chiqqan. Bu ko‘rsatkichlardan aniq bo‘lishicha, ayollar jinoyatchiligining asosiy drayveri iqtisodiy qiyinchiliklar hisoblanadi. Ko‘p hollarda ayollar daromad topish imkoniyati cheklangan, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimi samarali bo‘lmagan va shuning natijasida huquqbuzarlikka moyillik ortib ketadi.

Ishsizlik va kambag‘allik, shuningdek, ijtimoiy stress va oilaviy muammolarni kuchaytirib, turli jinoyatlarga, xususan, yengil va moliyaviy jinoyatlarga yo‘l ochadi. Shu bois, profilaktika choralari nafaqat huquqiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash, balki iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, bandlikni ta‘minlash va ijtimoiy yordam dasturlarini samarali tashkil etish orqali ham amalga oshirilishi lozim.

Shu tariqa jinoyatlarning iqtisodiy omillarni kamaytirish va ayollarning daromad topish imkoniyatlarini oshirish ularning huquqbuzarlikka moyilligini sezilarli darajada pasaytiradi va barqaror ijtimoiy muhitni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tahlillar respublikada ayollar jinoyatchiligida umumiy pasayish tendensiyasi kuzatilayotganini, ammo ayrim hududlarda kriminogen vaziyat keskinlashganini ko‘rsatdi. Ayollar jinoyatlarining asosiy sabablari iqtisodiy muammolar va ishsizlik ekani ma‘lum bo‘ldi.

Ayollar jinoyatchiligining oldini olishda quyidagilar taklif etiladi:

1. Ayollar bandligini ta‘minlashga qaratilgan yangi klaster va oilaviy biznes loyihalarini kengaytirish.
2. Nizoli oilalarni erta aniqlash algoritmini yanada takomillashtirish.
3. “Xavf guruhi”dagi 66 mingdan ortiq ayol bilan individual korreksion dastur asosida ishlash.
4. Ayollar jinoyatchiligiga ta‘sir etuvchi ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy omillarni ilmiy tahlil qilish.
5. Profilaktika tadbirlari samaradorligini baholash va takliflarni doimiy yangilash.
6. Xalqaro tajriba va ilmiy metodologiyalarni joriy etish orqali respublikada profilaktika tizimini takomillashtirish.

Foydalanilgan manbalar / References

1. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-562-son qonuni. <https://lex.uz/docs/4494849>.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Obod va xavfsiz mahalla” tamoyili asosida mahallalarda ijtimoiy profilaktika tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 801-son qarori. <https://lex.uz/ru/docs/7243832>.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Mahallalar faoliyatini tartibga solishga doir normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida”gi 334-son qarori. <https://lex.uz/docs/6972601>.
4. Jinoyatchilik tendensiyalari va jinoyatchilik omillari davlat hisoboti. – T.: O‘zbekiston Respublikasi kriminologiya tadqiqot instituti, 2024.
5. Внуков В.А. Женщины-убийцы. Убийства и убийцы / Под ред. Краснушкина Е.К. и др. – М., 1928.